

Fransız Tahkim Hukuku Reformu'na Doğru: Yenilikler ve Türk Hukuku Bakımından Çıkarımlar

Doç. Dr. Mert NAMLI

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, ORCID: 0000-0001-8335-2308, e-posta: mnamli@istanbul.edu.tr

Özet

20. yüzyılın sonu ile 21. yüzyılın ilk yıllarında birçok devlet, tahkime ilişkin ulusal mevzuatlarını, modern tahkim hukukunun gerekleri ve genellikle de UNCITRAL Model Kanun ekseninde yenilemişlerdir. Devletlerin bu yöndeki faaliyetleri sona ermiş olmayıp, buna en önemli örnek Fransa'dır. Fransız Tahkim Hukuku'nda 2011 yılında gerçekleştirilen değişikliklerden 14 yıl sonra, 2025 yılında, tahkim hukukunda reform çalışmaları başlatılmış olup, bu çerçevede Fransız Tahkim Kanunu Tasarısı hazırlanmıştır.

Fransız Hukuku'nda hazırlanan reform; tahkime ilişkin özel bir kanun yapılması, bu kanunda ulusal tahkim – uluslararası tahkim ayrımının kaldırılması, tahkim yargılamasında destek hâkiminin yetkilerinin genişletilmesi, hakem kararlarına başvurulacak hukuki çarelerde yaptığı yenilikler bakımından önemlidir.

Bu çalışmanın konusunu; Fransız Tahkim Kanunu Tasarısı'nın getirdiği yenilikler ile bunlardan Türk Hukuku bakımından yapılabilecek çıkarımlar teşkil etmektedir. Bu çerçevede sırasıyla, Fransız Tahkim Hukuku'nun kısaca gelişimi, reformun hazırlık süreci, reform ile getirilen başlıca yenilikler incelendikten sonra, Türk Hukuku bakımından değerlendirmeler ile önerilere yer verilecektir.

Anahtar sözcükler: tahkim, ulusal tahkim, uluslararası tahkim, Fransız Tahkim Kanunu Tasarısı.

Towards the Reform of French Arbitration Law: Innovations and Implications for Turkish Law

Abstract

In the late 20th and early 21st centuries, many states updated their national arbitration legislation in line with the requirements of modern arbitration law and generally based on the UNCITRAL Model Law. The activities of states in this regard have not ceased, with France being the most important example. In 2025, 14 years after the amendments made to French Arbitration Law in 2011, reform efforts in arbitration law have been initiated, and within this framework, the Draft French Arbitration Law has been prepared.

The reform prepared under French Law is significant for its creation of a specific law for arbitration, its abolition of the distinction between national and international arbitration, the expansion of the powers of the supporting judge in arbitration proceedings, and the innovations it introduces to the legal remedies available against arbitral awards.

The subject of this study is the innovations introduced by the Draft French Arbitration Law and the conclusions that can be drawn from them in terms of Turkish Law. In this context, after respectively examining the brief development of French Arbitration Law, the preparatory process of the reform, and the main innovations introduced, the study will present evaluations and recommendations from the perspective of Turkish Law.

Keywords: arbitration, national arbitration, international arbitration, Draft French Arbitration Law

GİRİŞ

20. yüzyılın sonu ile 21. yüzyılın ilk yılları, devletlerin, tahkime ilişkin ulusal mevzuatlarını modern tahkim hukukunun gerekleri ve genellikle de UNCITRAL Model Kanun ekseninde yeniledikleri bir dönem olmuştur. Örneğin 1997 yılında Alman Medeni Usul Kanunu, 2011 yılında Fransız Medeni Usul Kanunu, 2013 yılında ise Avusturya ve Belçika Medeni Usul Kanunu'nun tahkime ilişkin hükümlerinde geniş çaplı bir revizyon yapılmıştır. Bu dönemde Türk Hukuku'nda da 2001 yılında Milletlerarası Tahkim Kanunu, 2011 yılında ise Hukuk Muhakemeleri Kanunu kabul edilmiştir.

Devletlerin reform çalışmaları sona ermiş de değildir. Gerçekten de tahkimin çok hızlı bir şekilde değişen ve gelişen yapısı, devletleri, kısa sayılabilecek aralıklarla tahkime ilişkin maddeler üzerinde değişiklikler yapmaya yöneltmektedir. Buna en önemli örneklerden biri Fransız Hukuku'dur. Şöyle ki Fransız Tahkim Hukuku'nda 2011 yılında gerçekleştirilen değişikliklerden 14 yıl sonra, 2025 yılında Fransız Tahkim Hukuku Reformu (Ancel, Clay, 2025) açıklanmış olup; bu çerçevede Fransız Tahkim Kanunu Tasarısı hazırlanmıştır.

Bu çalışmanın konusunu; Fransız Tahkim Kanunu Tasarısı'nın getirdiği yenilikler ile bunlardan Türk Hukuku bakımından yapılabilecek çıkarımlar teşkil etmektedir. Bu çerçevede öncelikle Fransız Tahkim Hukuku'nun kısaca gelişimi ele alınacaktır. İkinci başlık altında Fransız Tahkim Hukuku reformunun hazırlık sürecinin belli başlı hususları aktarılacaktır. Bunun ardından Reform ile getirilen başlıca yenilikler tespit edilecek; son başlık altında ise Türk Hukuku bakımından değerlendirmeler ve önerilerde bulunulacaktır.

I. FRANSIZ TAHKİM HUKUKU'NUN GELİŞİMİ

1806 tarihli Fransız Medeni Usul Kanunu'nda tahkim, 1003-1027. maddeler arasında ulusal tahkim-uluslararası tahkim ayrımı yapılmaksızın düzenlenmekteydi. Fransa'da 1971 yılından itibaren yeni bir usûl kanunu yapma hazırlıklarına girişilmiş, bu çerçevede dört adet Kararnâmeyle 1806 Tarihli Fransız Medeni Usul Kanunu'nda geniş çaplı yenilikler gerçekleştirilmiştir. Nihâyet 05.12.1975 tarih ve 75-1123 Sayılı Kararnâmeyle Yeni Medeni Usul Kanunu kabul edilmiş ve bu kanun 01.01.1976 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Ancak bu kararnâmeyle 1806 Tarihli Medeni Usûl Kanunu'nun külliyen yürürlükten kaldırıldığı düşünülmemelidir. 05.12.1975 tarihli Kararnâme,

yalnızca 1806 Tarihli Medeni Usûl Kanunu'nun Birinci ve İkinci Kitabını yürürlükten kaldırmıştır. Buna karşılık bu Kararnâmeler, Tahkim Başlıklı Üçüncü Kitap bakımından değişiklik getirmediği için, 1806 Tarihli Medeni Usul Kanunu'nun tahkime ilişkin hükümleri uygulanmaya devam etmiştir.

Fransız Tahkim Hukuku bakımından 1981 yılı özel önemi haizdir. Çünkü bu yıl, 12.05.1981 Tarih ve 81-500 Sayılı Kararnâmeyle, Fransız Medeni Usul Kanunu'na Tahkim başlıklı Dördüncü Kitap (m. 1442-1507) ilave edilmiştir. 1981 reformunun amacı; ulusal tahkimin etkinliğini arttırmak, uluslararası tahkim bakımından ise tarafların irâdesini esas alan bir anlayış oluşturmaktır (Ancel, Clay, 2025: 10). Bu çerçevede 1443 ilâ 1492. maddeler arasında tahkime ilişkin düzenlemelere yer verilmiş, bunun ardından 1493 ilâ 1497. maddelerde ise uluslararası tahkime dair özel hükümler sevk edilmiştir. Böylece Fransız Hukuku, ulusal hukukta tahkimin düzenlenmesi bakımından, ulusal tahkim ile uluslararası tahkimi birbirinden ayırarak düalist yöntemi benimsemiştir. 1981 Reformu ile Fransız Hukuku'nda tahkimin çeyrek yüzyılda uyumsuzlukların çözümünde olağan ve meşru bir alternatif yöntemi hâline geldiği, böylece bu reformun Fransız Tahkim Hukuku'nun temelini oluşturduğu ifade edilmektedir (Delvolvé, 2006: 491).

2000'li yılların başında kanun koyucu, Fransız Tahkim Hukuku'nun etkinliğini arttırmak amacıyla yeniden reform çalışmalarına başlamıştır. Bu reformdaki amaç; yargı kararlarıyla edinilen kazanımlar ile yabancı hukuk düzenlerindeki uygulama bakımından yararlı hükümleri kanuna entegre etmektir (Rapport, 2011). Yaklaşık 11 yıllık bir hazırlık çalışmanın sonucunda 13.01.2011 tarih ve 2011-48 Sayılı Kararnâmeyle Fransız Medeni Usul Kanunu'nun tahkim başlıklı Dördüncü Kitabında geniş çaplı bir reform gerçekleştirilmiştir.

II. FRANSIZ TAHKİM HUKUKU REFORMUNUN HAZIRLIK SÜRECİ

Fransız Adalet Bakanlığı, dünyada tahkime ilişkin rekabetin arttığını tespit etmiş ve Paris'in uluslararası tahkim alanındaki liderliğini koruyabilmek amacıyla, Fransız Tahkim Hukuku'nda reform gerçekleştirme ihtiyacı hissetmiştir. Fransız Tahkim Hukuku'nda en son değişikliğin 2011 yılında gerçekleştirilmiş olması, o tarihten bu yana birçok devletin ulusal tahkim mevzuatlarında reform yapması, bu düşüncenin tetiklenmesinde yardımcı olmuştur.

Adalet Bakanlığı ile Avrupa ve Dışişleri Bakanlığı, “hukuk aracılığıyla etki stratejisi” (strategie d’influence par le droit) çerçevesinde, 2023 yılında ilkbaharında, Profesör Thomas Clay'den reform önerileri sunmasını talep etmişlerdir. Bu öneriler Temmuz 2023’de Adalet Bakanlığı’na teslim edilmiştir.

Bu öneriler, Prof. Jérémy Jourdan-Marques’in de katılımıyla yaklaşık bir yıl boyunca tartışılmıştır. Bu sürecin sonunda, 12.11.2024 tarihinde yeni Adalet Bakanı Didier Migaud, tahkim hukuku alanında tanınmış uygulayıcıları (hakimler, üniversite profesörleri, avukatlar, tahkim merkezleri temsilcileri) bir araya getiren bir çalışma grubu kurulmasına karar vermiştir. François Ancel ve Prof. Thomas Clay’in başkanı olduğu bu çalışma grubunun görevi, mevcut düzenlemelerin etkinliğini değerlendirmek, mevcut zorlukları veya eksiklikleri ortaya koymak ve tespit edilen sorunlara yanıt vermeyi amaçlayan öneriler ve metin taslakları sunmaktır.

Çalışma grubu, 12.11.2024 ile 20.02.2025 arasında toplam yedi kez toplanmıştır. Çalışma grubu, bu sürecin sonunda raporunu 20.03.2025 tarihinde teslim etmiştir.

III. REFORM TASARISININ GETİRDİKLERİ

A-) REFORM TASARISININ MERKEZİ: YENİ BİR TAHKİM KANUNU YAPILMASI DÜŞÜNCE

Bugün itibariyle Fransız Tahkim Hukuku’nun en önemli kaynağı Fransız Medeni Usul Kanunu olsa da, ulusal mevzuatta toplam 23 kanun, tahkime ilişkin düzenlemeler barındırmaktadır. Bu dağınıklığın Fransız Tahkim Hukuku’nun tâkip edilebilirliğini zorlaştırdığını düşünen Çalışma Grubu, reformun merkezi olarak, Fransız Tahkim Kanunu’nun hazırlanmasını belirlemiştir (Ancel, Clay, 2025: 14-15).

Fransız Tahkim Kanunu’nun hazırlanması, yukarıda da belirtildiği üzere, her şeyden önce tahkimin özel bir kanunda bir bütün hâlinde düzenlenmesini sağlayacağına; böylece tahkime ilişkin düzenlemelerin daha belirli ve daha erişilebilir hâle geleceğine inanılmaktadır (Ancel, Clay, 2025: 15). Ayrıca Çalışma Grubu, yeni bir kanunun yapılmasını, Fransız Tahkim Hukuku’nun yayılmasında bir araç olarak görmektedir (Ancel, Clay, 2025: 15). Buna göre; tahkim alanında dünyada yaşanan rekabet göz önüne alındığında, tahkime ilişkin tüm düzenlemelerin tek bir kanun

da yer alması, hem Fransız Tahkim Hukuku'nun belirliliğine katkıda bulunacak, hem de tercümesini kolaylaştırarak dünyada yayılmasını sağlayacaktır (Ancel, Clay, 2025: 15). Bunların haricinde, tahkime ilişkin özel bir kanun yapılmasının, özellikle tahkime hâkim ilkelere bu kanunda yer verilmesi suretiyle, tahkimin özerkleşmesi için önem arz ettiği düşünülmektedir (Ancel, Clay, 2025: 15-16).

Fransız Tahkim Kanunu Tasarısı, toplam 146 maddeden oluşan uzun sayılabilecek bir metindir. Çalışma Grubu Raporu'nda, madde sayısının fazlalığının eleştiri konusu yapılabilecek olsa da, metnin açık ve anlaşılabilir olması için bunun tercih edildiği belirtilmiştir (Ancel, Clay, 2025: 16-17)

Fransız Tahkim Kanunu Tasarısı, “Genel Hükümler”, “Tanıma, Tenfiz ve Kanun Yolları”, “Bazı Konulara İlişkin Özel Düzenlemeler” ve “Çeşitli Hükümler” başlıklı dört kitaptan oluşmaktadır. Birinci Kitap'ta sırasıyla, “tahkime hâkim ilkeler”, “tahkim sözleşmesi”, “tahkim mahkemesi”, “tahkim yargılaması” ve “hakem kararı” düzenlenmiştir. İkinci Kitap'ta, başlıkla aynı olarak, kararların tanınması ve tenfizi ile kanun yolları düzenlenmiştir. Üçüncü Kitap'ta, aile uyuşmazlıkları, iş uyuşmazlıkları, tüketici uyuşmazlıkları ve idari konularda tahkime ilişkin hükümlere yer verilmiştir. Nihâyet Dördüncü Kitap'ta ise, Yargı Teşkilatı Kanunu ile kolektif tahkime ilişkin hükümler sevk edilmiştir.

Fransız Tahkim Kanunu Tasarısı'nın genel özellikleri bakımından iki yeniliğe dikkat çekilmelidir. İlk olarak, bugün Fransız Medeni Usul Kanunu'nun tahkime ilişkin hükümleri arasında iki maddede “ticari” sıfatına yer verilmektedir. Bunlardan ilki; uluslararası tahkimin tanımlandığı 1504. maddedir. Buna göre; uluslararası ticarete ilişkin menfaatleri konu alan tahkim, uluslararası tahkimdir. Taslak'ta, uluslararası tahkimin tanımında “ticari” sıfatına atıfta bulunulmasının eski anlayışın bir ürünü olduğu, bugün itibariyle tahkimin ve bu bağlamda uluslararası tahkimin uygulama alanının ticari uyuşmazlıklar ile sınırlı tutulamayacağı belirtilmiştir. Bu nedenle CPC m. 1504'de yer alan “ticari” ibaresinin kaldırılması teklif edilmiştir. Kezâ CPC m. 1511'e göre tahkim mahkemesi, tarafların seçtikleri hukuk kurallarına veya taraflar seçim yapmamışlarsa, uygun bulunduğu kurallara göre uyuşmazlığı çözüme kavuşturacak, her durumda, ticari teamülleri dikkate alacaktır. Tasarı'da, yalnızca “ticari teamüller”e atıfta bulunulmasının yetersiz olduğu, aslında ticari nitelikte olmayan (örneğin sigortacılık, denizcilik ve madencilik) teamüllerin de dikkate alınması gerektiği açıklanmıştır. Bu nedenle CPC m. 1511'deki “her durumda ticari

teamülleri dikkate alır” hükmü, “her durumda ekonomik teamülleri dikkate alır” şeklinde değiştirilmiştir.

İkinci olarak, bugün itibariyle Fransız Hukuku, yukarıda da belirtildiği üzere, tahkimin ulusal mevzuatta düzenlenmesi bakımından dualist yöntemi benimsemiştir. Buna göre Fransız Hukuku’nda ulusal tahkim Fransız Medeni Usul Kanunu’nun 1442 – 1503, uluslararası tahkim ise yine Fransız Medeni Usul Kanunu’nun 1504 – 1527. maddeleri arasında ayrı ayrı düzenlenmektedir. Fransız Tahkim Kanunu Tasarısı ise bu dualist yapıyı ortadan kaldırıp ulusal ve uluslararası tahkime aynı hükümlerin uygulanması esasını kabul etmiştir. Bu değişikliğin birçok gerekçesi mevcuttur. İlk olarak kanun koyucu, öncelikle uluslararası niteliğin belirsiz ve geçişken olmasından yola çıkmıştır. İkinci olarak taraflar, tahkim sözleşmesiyle tahkime başvurma iradelerini ortaya koymalarına rağmen ulusal tahkime mi uluslararası tahkime mi tâbi olacaklarını bilmemektedirler. Bu durum, tahkim iradelerini ortaya koyan taraflar arasında eşitsizliğe yol açabilecektir. Yine bir tahkimin ulusal veya uluslararası nitelik taşıması, tahkim yargılamasının doğasını değiştirmez. Şöyle ki hakem veya hakem heyeti, her iki tahkim türünde de yargılama yetkisini tahkim sözleşmesinden alır, aynı etik kurallara tâbidir ve vereceği karar kesin hüküm teşkil edecektir . Ayrıca 2011 Reformuyla zaten Fransız Hukuku’nda ulusal tahkim ile uluslararası tahkim arasındaki farklılıklar oldukça azalmıştır (Ancel, Clay, 2025: 26-27).

B-) TAHKİME HAKİM İLKELERİN DÜZENLENMESİ

Fransız öğretisinde, Fransız Tahkim Hukuku’nun, özellikle de uluslararası tahkim bakımından kurucu ilkeler üzerinde yükseldiği belirtilmektedir (Bernheim-Van de Castele, 2012: 10). Bunlardan en önemlisi tarafların irâde özerkliği olmakla birlikte, tahkime hâkim ilkeler, bundan bağımsız olarak tahkimin doğasını ve gerekli işleyiş kurallarını tanımlayan kurallardır. Bugün itibariyle Fransız Medeni Usul Kanunu’nun bazı maddelerinde tahkimin başlıca ilkelerini ortaya çıkarabilecek atıflar mevcuttur. Örneğin CPC m. 1464/3’de, tarafların ve hakemlerin tahkim yargılamasının yürütülmesinde süratlilik ve dürüstlük kuralına uygun şekilde hareket edecekleri öngörülmüştür. Yine CPC m. 1510’da, hakem kurulunun taraflar arasında eşitlik ve çelişmeli yargılama ilkesine riayet edecekleri düzenlenmiştir. Bununla birlikte, Fransız Medeni Usul Kanunu’nda tahkime hâkim ilkeleri açık olarak düzenleyen bir hüküm mevcut değildir.

Çalışma Grubu'nda ilkelerin hukukî değeri de tartışılmıştır. Bu bağlamda öğretilerde, bu ilkelerin hukukî değerinin iki boyutlu olduğu kabul edilmiştir (Chainais, et al., 2004: 416). İlk olarak ilkeler; bir kanunun ruhunu ortaya koymakta olup; bu yönü itibariyle uygulamaya yön vermektedir. İkinci olarak bu ilkeler bir hukuk normu teşkil ederler ve bunların ihlali, kararın bozulması veya iptali için yeterli olacaktır.

Çalışma Grubu'nda tartışılan bir diğer husus ise, Fransız Medeni Usul Kanunu'nda yargılamaya hâkim ilkeler düzenlenmekte ve bunlar tahkime kısmen uygulanabilmekteyken, tahkime hâkim ilkelerin ayrıca belirtilmesinin gerekip gerekmediği olmuştur. Bu noktada ise; Medeni Usul Kanunu'ndaki ilkelerin tahkimde sınırlı bir şekilde uygulanabileceği, tahkimin medenî yargıdan özerk bir uyuşmazlık çözüm yolu olup bu nedenle de kendine özgü ilkelerinin bulunduğu gerekçeleriyle yeni hazırlanacak kanunda, tahkime hâkim ilkelerin düzenlenmesi kararlaştırılmıştır (Ancel, Clay, 2025: 29-30).

Çalışma Grubu, kanunda düzenlenecek ilkelerin kapsamını ise uzun süre tartışmıştır. Şöyle ki bazı üyeler, çok sayıda ilkeye yer verilmesinin bu düzenlemeyi zayıflatacağı gerekçesiyle minimalist bir anlayışın benimsenmesini, diğer bazı üyeler ise listenin geniş tutulması gerektiğini önermişlerdir (Ancel, Clay, 2025: 31). Bu tartışmaların sonucunda Tasarı'nın 1-16. Maddeleri arasında tahkime hâkim ilkeler düzenlenmiş olup; bu ilkeler, üç gruba ayrılabilir. İlk gruptaki ilkeler, Fransız Tahkim Hukuku'nu karakterize eden, onun sınırlarının ötesinde etki doğurmasını sağlayan ilkelerdir. Bu çerçevede; tahkim sözleşmesinin özerkliği (m. 2), hakemin yetkisini belirleme önceliği (m. 7); hakemlerin bağımsızlık ve tarafsızlığı (m. 6), süratlilik ve dürüstlük (m. 8); tarafların uygulanacak hukuku seçme hakkı ve mahkemenin teamülleri dikkate alma imkanı (m. 9); çelişmeli yargılama (m. 11), tarafların ortak iradesine verilen önem (m. 15 ve 18) ve gizlilik (m. 12) kanunda düzenlenmiştir. İkinci olarak, tahkimin sağlıklı bir şekilde yürütülmesini sağlayacak ilkelere yer verilmiştir. Bunlar; dürüstlük ilkesi (m. 13), iyi niyet ilkesi (m. 4) ve faydalı etki ilkesidir (m. 5). Üçüncü olarak ise Fransız Tahkim Hukuku'nun değerlerini savunmayı amaçlayan normlar tahkime hâkim ilkeler statüsüne yükseltilmiştir (Ancel, Clay, 2025: 32). Serbest tasarruf ilkesi (m. 1), hakemlerin bağımsızlığı ve tarafsızlığı ilkesi (m. 6), çelişmeli yargılama ilkesi (m. 11), eşitlik ilkesi (m. 15), orantılılık ilkesi (m. 14) ve adaletin yerine getirilmemesinin önlenmesi ilkesi (m. 16) bu ilkelere dendir.

C-) TAHKİM SÖZLEŞMESİ BAKIMINDAN YAPILAN DEĞİŞİKLİKLER

Fransız Medeni Usul Kanunu'nun 1443. maddesine göre ulusal tahkim bakımından tahkim sözleşmesinin yazılı olarak yapılması zorunlu olup; bu şarta aykırılık hâlinde tahkim sözleşmesinin kesin hükümsüz olacaktır. Buna karşılık uluslararası tahkim bakımından tahkim sözleşmesi herhangi bir şekil şartına tâbi değildir (m. 1507). Ulusal tahkimdeki yazılılık şartının tahkime karşı şüpheliğin bir göstergesi olduğu düşüncesiyle, Tasarı'nın 21. maddesinde, tahkim sözleşmesinin hiçbir şekil şartına tâbi olmadığı açıkça düzenlenmiştir.

Tasarı, tahkim sözleşmesinde “belirlilik şartı” bakımından da bir değişiklik getirmektedir. Şöyle ki ulusal tahkimde, tahkim sözleşmesinde uyuşmazlığın konusunun belirlenmesi şart olup; buna aykırılık hâlinde tahkim sözleşmesi kesin hükümsüz olacaktır (m. 1445). Tasarı'da ise, tahkim sözleşmesinin belirli bir uyuşmazlıkla sınırlı tutulması gerektiği kabul edilmekle birlikte, bunun bir geçerlilik şartı olarak belirlenmemesi gerektiği kabul edilmiştir (Ancel, Clay, 2025: 46). Bu doğrultuda Tasarı'nın 20/3. maddesinde tahkim sözleşmesinin uyuşmazlığın konusunu belirleyeceği düzenlenmiş; ancak bunun bir geçerlilik şartı olduğuna ilişkin ibareye madde metninde yer verilmemiştir.

D-) TAHKİM YARGILAMASI BAKIMINDAN GETİRİLEN DEĞİŞİKLİKLER

1-) Destek Hakiminin Yetkilerinin Genişletilmesi

Tasarı'nın en önemli amacı, Fransız Hukuku'nda tahkim yargılamasının etkinliğini arttırmaktır. Bu çerçevede Tasarı, destek hâkiminin (*juge d'appui*) görev alanını genişletme iradesi taşımaktadır. Şöyle ki bugün itibariyle Fransız Medeni Usûl Kanunu çerçevesinde destek hâkiminin başlıca görevi, hakem veya hakem kurulunun belirlenmesine ilişkindir. Bu noktada kanun koyucu, destek hâkimini, tarafların tek başlarına aşamadıkları bir engelle karşılaşmaları hâlinde onlara yardımcı olacak gerçek anlamda bir “destek hâkimi”ne dönüştürmeyi amaçlamıştır.

Bu çerçevede örneğin Tasarı m. 33 uyarınca; taraflardan birinin mali imkânsızlığı nedeniyle tahkime erişiminin fiilen engellenmesi durumunda, tahkim merkezi, prosedürün kendi yönetimi altında devam etmesini sağlayacak bir çözüm bulamazsa, destek hâkimi, talep üzerine, tahkimin devamını mümkün kılacak her türlü tedbiri alabilecektir.

Tasarı, destek hâkimine, hakem veya hakem heyetinin verdiği kararların icrası bakımından da yetkiler tanımıştır. Örneğin Tasarı'nın 41. maddesine göre taraflar, hakem heyetinin verdiği bir geçici hukuki koruma kararının icrasına karar vermesi için destek hâkimine başvurabileceklerdir. Destek hâkimi, geçici koruma kararının icrası taraflardan birinin haklarına ciddi şekilde zarar verebilecek nitelikteyse veya tedbir ulusal tahkimde kamu düzenine ya da uluslararası tahkimde uluslararası kamu düzenine aykırıysa talebi reddedebilir. Destek hâkiminin bu kararına karşı 15 gün içinde istinafa başvurulabilecek olup; destek hâkiminin bu kararı tahkim yargılaması bakımından kesin hüküm teşkil etmeyecektir (Tasarı m. 41/2-3).

Destek hâkime tanınan yetkilerden biri de, üçüncü kişilerdeki belgelerin ibrazına ilişkindir. Şöyle ki Tasarı m. 42/1 uyarınca tahkim yargılamasının taraflarından biri, tarafı olmadığı bir resmi belgeye veya sözleşmeye ya da üçüncü kişinin elinde bulunan bir belgeye dayanmak istiyorsa, hakem kurulunun dâveti üzerine, bu üçüncü kişiyi destek hâkimi önüne çağırarak belgenin ibraz edilmesi talebinde bulunabilecektir. Destek hâkimi talebi haklı bulursa, belgenin aslı, kopyası ya da özeti şeklinde, duruma göre, belirlediği koşullar çerçevesinde ibraz edilmesini emredecektir.

Çalışma Grubu'nda, bir hakemin reddinin tahkim merkezi tarafından kabul edilmemesi hâlinde, destek hâkimine başvuru imkânının düzenlenmesi uzun süre tartışılmıştır. Böyle bir imkânın, kurumsal tahkimin, *ad hoc* tahkim karşısında sâhip olduğu zayıflığı bir ölçüde giderebileceği düşünülmüştür. Bununla birlikte böyle bir düzenlemenin, hakemin reddi bakımından destek hâkimine sistematik başvurular yapılması riski taşıdığı, böyle bir durumun tahkim sürecinin, bazen en başından itibaren felç olmasına yol açabileceği gerekçeleriyle bu düşünce kabul edilmemiştir (Ancel, Clay, 2025: 67-68)

Çalışma Grubu'nda, tahkim yargılamasında taraflardan birinin maddî imkânsızlık içine düşmesi ve bu durumda başvurulabilecek imkânları da tartışılmıştır. Bu noktada ise; böyle bir durumda, destek hâkimine yetki tanınması esas benimsenmiştir. Bu bağlamda Tasarı'nın 33. Maddesine göre; bir tarafın maddî imkânsızlığı, o tarafın tahkim mahkemesine erişimini etkili bir şekilde engelliyorsa ve gerektiğinde tahkim merkezi, süreci kendi gözetimi altında sürdürmek için bir çözüm bulamamışsa, destek hâkiminden, tahkimin yürütülmesini sağlamak amacıyla her türlü tedbiri alması talep edilebilir. Bu noktada destek hâkiminin, tahkim merkezinin veya belirlenen hakem ya da hakem heyetinin ücretsiz bir şekilde görevine devam etmesine karar verebileceği düşünülmemelidir (Ancel, Clay, 2025: 54). Tasarı m. 33 çerçevesinde destek hâkimi, tarafları ve

hattâ hakemleri tahkimin sürdürülmesini sağlamak için çözüm bulmak amacıyla duruşmaya dâvet edebilecek veya tarafların kabul etmesi durumunda, tahkim masraflarını azaltmak için üç hakem yerine bir hakem belirlemek, belirlenen kurumdan daha az maliyetli bir kuruma başvurmak; maddi koşulları kabul eden bir başka hakem atamak, yazılı beyanların sayısını sınırlamak, duruşma sayısını azaltmak gibi tedbirlere karar verebilecektir (Ancel, Clay, 2025: 54-55).

2-) Hakem Kararının Kanunda Tanımlanması

Fransız Hukuku'nda Paris İstinaf Mahkemesi, 1994 yılında verdiği *Sardisud* kararında, iptal davasına konu edilebilecek hakem kararlarına ilişkin bir tanım yapmıştır. Bu bakımdan *Sardisud* kararı, Fransız Hukuku'nda hakem kararının tanımlanması bakımından bir dönüm noktası olarak nitelendirilebilir (Merabti, 2022: 205-206). Bu kararda mahkeme, hakem kararlarını, “*hakemlerin, kendilerine sunulan uyuşmazlığı, tamamen veya kısmen, kesin bir şekilde çözen kararları*” şeklinde tanımlamış ve “*bu kararların, esas hakkında, yetki konusunda veya davayı sona erdirmelerine yol açan bir usul meselesi hakkında olabileceği*”ni belirtmiştir.

Tasarı'nın getirdiği yeniliklerden biri, hakem kararının tanımına yer verilmesidir. Şöyle ki Tasarı m. 17/1'e göre hakem kararı; hakem mahkemesinin, uyuşmazlığı tamamen veya kısmen, esas, yetki veya davanın sona ermesine yol açan bir usuli sebep hakkında kesin olarak çözen yargısal işlemidir. Aynı maddenin ikinci fıkrası uyarınca hakem kararı, verildiği anda, çözdüğü uyuşmazlıkla ilgili olarak kesin hüküm niteliğine sâhiptir. Bu noktada kanun koyucu, kesin nitelik taşımayan geçici hukuki koruma kararlarıyla hakem kararlarını açıkça ayırt etmek istemiş olup; bu nedenle de Tasarı'da yapılan hakem kararı tanımı, geçici hukuki koruma kararlarını kapsamamaktadır.

F-) HAKEM KARARINA KARŞI KANUN YOLLARI BAKIMINDAN GETİRİLEN DEĞİŞİKLİKLER

1-) Hakem Kararlarına Karşı İstinaf Yolunun Tamamen Kapatılması

Fransız Medeni Usul Kanunu m. 1491/1 uyarınca, ulusal tahkimde bir hakem kararına karşı, kural olarak yalnızca iptal davasına başvurulabilecektir. Buna göre; ulusal tahkimde bir hakem kararına karşı, taraflar bu yönde anlaşmadıkları sürece, istinaf kanun yoluna başvurulamaz (m. 1489). Buna

karşılık taraflar, ulusal tahkimde bir hakem kararına karşı istinaf kanun yoluna başvurulabileceğini kararlaştırabilirler (m. 1491/1). Fransız Hukuku'nda uluslararası tahkimde ise hakem kararına karşı başvurulabilecek yegâne yol olarak "iptal yolu" öngörülmüştür (m. 1518).

Tasarı'da, ulusal tahkimde hakem kararlarına karşı istinafa başvurulabilme yolunun açık tutulmasının iki dereceli bir yargılamaya yol açtığını, bunun da tahkimin ruhuna aykırı düştüğü düşüncesinden yola çıkılmıştır. Böylece Tasarı'da, hakem kararlarına karşı başvurulacak tek hukukî çare olarak "hakem kararının iptali yolu" belirlenmiştir. Kezâ Taslak m. 129 ve 130'da, hakem kararına karşı istinaf, itiraz, üçüncü kişinin itirazı ve temyiz yollarına başvurulamayacağı açıkça düzenlenmiştir.

2-) Hakem Kararlarının İptali Bakımından Getirilen Değişiklikler

Tasarı, hakem kararlarının iptali bakımından da bazı değişiklikler getirmektedir. Bunlardan ilki, hakem kararlarına karşı başvuru yollarından feragate ilişkindir. Fransız Medeni Usul Kanunu'nun uluslararası tahkime ilişkin 1522/1. maddesi uyarınca taraflar, kendi aralarında yapacakları anlaşmayla, iptal davasından her zaman açıkça feragat edebilirler. Bununla birlikte uygulamada hakem kararlarına karşı başvuru yollarından feragat edildiğine hemen hiç rastlanılmamış olup; bunun nedeni olarak, CPC m. 1522/1'de tarafların kendi aralarında bu konuda bir anlaşma yapmalarının gerekmesi olduğu ifade edilmektedir. Çalışma Grubu'nda yapılan tartışmalar sonucunda, bu düzenlemenin uygulamada bir yarar getirmediği düşüncesiyle, hakem kararlarına başvuru yollarından feragat edilebilmesine ilişkin düzenlemeye yer verilmemesi kararlaştırılmıştır (Ancel, Clay, 2025: 55).

Fransız Medeni Usul Kanunu'nun ulusal tahkime ilişkin 1492/b.6'da, hakem kararının gerekçesiz olması, kararın verildiği tarihin belirtilmemesi, kararı veren hakem veya hakemlerin isimlerinin yazılmaması, hakemlerin imzalarının bulunmaması ya da kararın oy çokluğuyla alınmamış olması bir iptal sebebi olarak düzenlenmiştir. Bu sebep, uluslararası tahkimde iptal sebeplerini düzenleyen CPC m. 1520'de yer almamaktadır. Tasarı'da, CPC m. "hakem kararının gerekçesiz olması"nın zaten kamu düzenine aykırılık teşkil edeceği düşünülmüş, bunların haricindeki durumların ise fazlasıyla şekli oldukları gerekçesiyle bu sebep, iptal sebepleri arasından çıkarılmıştır (Ancel, Clay, 2025: 79).

Tasarı'nın getirdiği en önemli yeniliklerden biri de, iptal başvurusu üzerine mahkemeye, iptal prosedürünü belirli bir süre için erteleyerek hakem veya hakem heyetine, tahkim yargılamasını yeniden başlatma ya da ileri sürülen eksiklikleri giderme imkânı tanınmasıdır (Tasarı m. 82). Belçika Medeni Usul Kanunu m. 1717 §6'dan alındığı ifade edilen bu düzenlemeyle kanun koyucu, hakem kararının iptalinin önüne geçilmesini amaçlamıştır (Ancel, Clay, 2025: 79-80).

G-) AİLE, İŞ VE TÜKETİCİ UYUŞMAZLIKLARINDA TAHKİME İLİŞKİN ÖZEL DÜZENLEMELERE YER VERİLMESİ

Çalışma Grubu'nun başlıca amacının tahkimi, daha etkin ve daha koruyucu hâle getirmek olduğunu yukarıda belirtmiştik. Tahkimin daha koruyucu bir nitelik kazanması bakımından atılan en önemli adımlardan biri; Tasarı'da, aile, iş ve tüketici uyuşmazlıklarında tahkime ilişkin özel düzenlemelere yer verilmesi olmuştur.

Fransız Hukuku'nda anlaşmalı boşanmaların noterlerde gerçekleştirilebilmesi, dolayısıyla aile hukukuna ilişkin uyuşmazlıklarda sözleşme etkisinin artması, kişisel haklar ile malvarlığına ilişkin haklar arasındaki sınırların belirsizleşmesine neden olmuştur. Bu nedenle Tasarı'da öncelikle tahkime elverişlilik bakımından bu sınırların netleştirilmesi amaçlanmıştır. Bu çerçevede Tasarı m. 132'de, boşanmanın ve ayrılığın malvarlığına ilişkin sonuçları, evliliğinin iptaline ilişkin uyuşmazlıklarda tahkime başvurulabileceği düzenlenmiştir. Tasarı m. 133 uyarınca ise, kişilerin ayırt etme gücü veya evliliğin iptali konularında tahkime başvurulması mümkün değildir. Görüldüğü gibi Tasarı'da, yalnızca boşanmanın malvarlığı haklarına ilişkin sonuçları bakımından tahkime başvurulabileceği esası benimsenmiş olup; boşanma kararı devlet mahkemesinin görev alanındadır (Ancel, Clay, 2025: 57).

Tasarı'da aile hukukuna ilişkin uyuşmazlıklar bakımından başka koruyucu hükümlere de yer verilmiştir. Örneğin aile hukukuna ilişkin uyuşmazlıklarda tahkim sözleşmesinin yazılı olarak yapılması gerekmekte olup; buna aykırılık hâlinde tahkim sözleşmesi geçersiz olacaktır (m. 134). Ayrıca aile hukukuna ilişkin uyuşmazlıklarda tahkimde avukatla temsil zorunluluğu bulunmaktadır (m. 136). Nihâyet bu uyuşmazlıklarda verilecek hakem kararlarına karşı, taraflar aksine anlaşmazlarsa, istinafa başvurulabilecektir (m. 139).

İş Hukuku ve Tüketici Hukuku uyuşmazlıkları bakımından ise Tasarı'nın amacı, tahkimin etkinliği ile işçinin korunması arasındaki dengenin sağlanmasıdır. Bu çerçevede Tasarı'da bir yandan bu uyuşmazlıkların tahkime elverişli oldukları belirlenmiş; ancak diğer yandan, güçlü tarafın zayıf tarafa dayatmada bulunamaması, zayıf tarafın her zaman devlet yargısına başvurabilmesi sağlanmaya çalışılmıştır (Ancel, Clay, 2025: 57). Bu amaçla kanun koyucu, iki özel düzenlemeye yer vermiştir. Öncelikle bir iş sözleşmesine ve tüketici sözleşmesine ilişkin her türlü uyuşmazlıkta, tahkim şartı veya sözleşmesiyle tahkime başvurulabilir. Ancak uyuşmazlık bir kez ortaya çıktıktan sonra, tahkim şartı işçiye ve tüketiciye karşı ileri sürülemez (m. 143, 145).

Tasarı m. 23 uyarınca, bir tahkim sözleşmesinin konusunu oluşturan uyuşmazlık devlet mahkemesinin önüne götürülürse, mahkeme, tahkim itirazı üzerine yetkisizliğine karar verecektir. Yine Tasarı m. 32'ye göre tahkim sözleşmesi açıkça geçersizse, destek hâkimi bunu tespit edecek ve hakem tayinine gerek olmadığına karar verecektir. Tasarı m. 144 ve 146'da bu iki düzenlemenin, işverenin veya satıcı ya da sağlayıcının (profesyonel) davacı olması durumunda, iş hukuku uyuşmazlıkları bakımından uygulama alanı bulmayacağı öngörülmüştür.

IV. TÜRK HUKUKU BAKIMINDAN ÇIKARIMLAR

A-) TÜRK TAHKİM KANUNU'NUN HAZIRLANMASI İHTİYACI

Türk Hukuku'nda 2001 yılına kadar, tahkimin düzenlendiği temel metin 1086 Sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu idi. Bu kanun ulusal tahkimi düzenlemekte olup; Türk Hukuku'nda, Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun yürürlüğe girdiği 2001 yılına kadar, uluslararası tahkimi özel olarak düzenleyen bir kanun bulunmamaktaydı. Bu durum karşısında uluslararası tahkim hakkında yeni bir kanunî düzenleme yapılması düşüncesi ortaya çıkmış ve bunun sonucunda, 21.06.2001 tarih ve 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu kabul edilmiştir.

Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle birlikte, Türk Hukuku'nda ulusal tahkim ve uluslararası tahkim, iki farklı kanunda düzenlenir hâle gelmiştir. Buna göre; ulusal tahkim bakımından Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu uygulanırken, uluslararası tahkim Milletlerarası Tahkim Kanunu'na tâbi olacaktır. Bundan daha önemlisi, iki kanunda yer alan hükümler, içerik ve anlayış itibarıyla de birbirlerinden farklıydı. Gerçekten de Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, oldukça kontrolcü bir anlayışla, devlet mahkemelerinin tahkime müdahalesine geniş imkân

bırakan hükümler barındırmaktaydı. Buna karşılık Milletlerarası Tahkim Kanunu, UNCITRAL Model Kanun esas alınarak hazırlanmış ve tahkime karşı daha liberal bir bakış açısını ortaya koyan ve bu çerçevede hakemlere daha geniş yetkiler tanıyan bir kanundur.

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun bu özelliği nedeniyle, 12.01.2011 tarih ve 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda, tahkime ilişkin hükümler tamamen değiştirilmiştir (Pekcanitez, 2007: 30). Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda ulusal tahkime ilişkin kurallar, Milletlerarası Tahkim Kanunu, UNCITRAL Model Kanun ve UNCITRAL Tahkim Kuralları esas alınarak hazırlanmıştır.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun yürürlüğe girmesi, Türk Hukuku'nda ulusal tahkim ile uluslararası tahkimin farklı kanunlarda düzenlenmesi durumunu ortadan kaldırmamıştır. Bununla birlikte Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun tahkime ilişkin hükümleri, Milletlerarası Tahkim Kanunu ile oldukça benzerdir (Pekcanitez vd., 2025: 615). Bu durum, ulusal tahkim hükümlerinin modern tahkim anlayışına yakınlaşması bakımından sevindirici olsa da, iki kanundaki hükümler arasında birçok farklılık da mevcuttur.

Yukarıda da açıkladığımız üzere, Fransız Tahkim Reformu'nun merkezinde tahkime ilişkin özel bir kanun yapma düşüncesi bulunmaktadır. Karşılaştırmalı hukukta da birçok devlet, tahkime ilişkin düzenlemeleri özel bir kanunda (çoğu kez adı "Tahkim Kanunu" olarak belirlenmiştir) toplama yöntemini benimsemiştir. Buna örnek olarak; İngiliz Tahkim Kanunu, İspanyol Tahkim Kanunu, İsveç Tahkim Kanunu, Norveç Tahkim Kanunu, Brezilya Tahkim Kanunu, Hong Kong Tahkim Kanunu, Çin Tahkim Kanunu, Japon Tahkim Kanunu, Endonezya Tahkim ve Alternatif Uyuşmazlık Çözümleri Kanunu, Güney Kore Tahkim Kanunu, Hırvatistan Tahkim Kanunu, Mısır Medeni ve Ticari Konularda Tahkim Kanunu, Kenya Tahkim Kanunu, Birleşik Arap Emirlikleri Tahkim Kanunu, Kanada Ticari Tahkim Kanunu, Katar Medeni ve Ticari Tahkim Kanunu, Macaristan Tahkim Kanunu, Portekiz İradi Tahkim Kanunu, Suudi Arabistan Tahkim Kanunu gösterilebilecek olup; bu kanunlarda ulusal tahkim – uluslararası tahkim ayrımı da yapılmamıştır. Böylece dünyadaki genel eğilimin, ulusal ve uluslararası tahkime ilişkin düzenlemelerin özel bir kanunda bir arada yer alması yönünde olduğu ifade edilebilecektir.

Öğretide de ulusal tahkimle uluslararası tahkimin tek bir kanunda mı yoksa farklı kanunlarda mı düzenlenmesi gerektiği hususunda farklı görüşler ileri sürülmüştür. Şöyle ki öğretide bir görüş, uygun olan yöntemin, tek bir tahkim kanununun kabul edilmesi olduğunu belirtmiştir (Pekcanitez,

Yeşilirmak, 2025: 4526). Buna karşılık bir diğer görüş, tek bir kanun olmasının uygulama bakımından bazı kolaylıklar sağlayabilecek olsa da, ulusal tahkimle uluslararası tahkimin ihtiyaçlarının farklı olabileceği gerekçesiyle iki ayrı kanuna sâhip olmanın Türk Hukuku bakımından bir avantaja dönüşebileceğini ileri sürmüştür (Akıncı, 2020: 40).

Bize göre, Türk Hukuku'nda da tahkime ilişkin hükümlerin tek bir kanunda toplanması yöntemi tercih edilmeli ve “Türk Tahkim Kanunu” adıyla yeni bir kanun yapılmalıdır. Bu düşüncenin gerekçeleri, aslında Fransız Tahkim Reformu'nda ileri sürülen gerekçelerle aynıdır. Şöyle ki, tahkime ilişkin özel bir kanun yapılması, her şeyden önce Türk Hukuku'ndaki tahkime ilişkin düzenlemelerin erişilebilirliğini kolaylaştıracaktır. Bu noktada, bugün dünyada devletler arasında, tahkim merkezi hâline gelme bakımından önemli bir rekabet yaşandığı göz önüne alınırsa, tahkime ilişkin tüm normları bir araya getiren, modern tahkim anlayışına uygun bir kanunun hazırlanması, bu kanunun dünyada yayılımını ve tanıtılmasını kolaylaştıracak, bu da Türkiye'nin rekabet gücünü arttıracaktır.

Ayrıca tahkim, varlık nedeni ve yapısı itibariyle, devlet mahkemelerindeki yargılamadan farklı özellikler taşımaktadır. Bu nedendir ki HMK m. 444'de, “*bu Kısımda düzenlenen konularda, aksine hüküm bulunmadıkça bu Kanunun diğer hükümlerinin uygulanmayacağı*” belirtilmiştir. Bu hükme rağmen, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun tahkime ilişkin kısmında, tahkime özel bazı ilkelere yer verilmesi karışıklıklara ve tereddütlere neden olabilmektedir. Bundan dolayı, tahkime dair özel bir kanun yapılması, tahkime hâkim ilkelerin ortaya konulması ve böylece tahkimin özerkleşmesi bakımından da büyük önem taşımaktadır.

Yapılacak yeni kanunda, “ulusal tahkim – uluslararası tahkim” ayrımına son verilmelidir. Çünkü bir tahkimin Hukuk Muhakemeleri Kanuna mı yoksa Milletlerarası Tahkim Kanununa mı tâbi olacağını belirleyen husus, tarafların iradeleri değil, uyuşmazlığın kendisidir. Taraflar, tahkim sözleşmesi yaparlarken, tahkim iradelerini ortaya koymaktadırlar. Bundan sonra, tarafların bu yönde bir iradeleri bulunmamasına rağmen, aralarındaki tahkim yargılamasının farklı kanunlara tâbi olmasının haklı bir sebebi bulunmamaktadır (Yılmaz, 2007: 196).

B-) TAHKİME ELVERİŞLİLİK KİSTASININ YENİDEN ELE ALINMASI

Türk Hukuku'nda HMK m. 408 ve MTK m. 1/4 uyarınca taşınmaz mallar üzerindeki aynı haklardan veya iki tarafın iradelerine tabi olmayan işlerden kaynaklanan uyuşmazlıklar tahkime elverişli değildir. Öğretide “iki tarafın iradelerine tâbi olma” kıstasından “sulh olabilmek”nin anlaşılması gerektiği ifade edilmektedir (Alangoya, 1973: 83; Kuru, 2001: 5945-5946; Deren-Yıldırım, 2004: 27-28; Pekcanitez, Yeşilirmak, 2025: 2636). Bu nedenle de örneğin boşanma ve soybağına ilişkin olan davalar ile re'sen araştırma ilkesinin geçerliği olduğu uyuşmazlıkların tahkime elverişli olmadığı öğretide haklı olarak kabul edilmektedir (Alangoya vd., 2011: 599; Üstündağ, 2000: 945; Kuru, 2001: 5951; Arslan vd., 2021: 766; Tanrıver, 2021: 134). Ayrıca öğretide birçok yazar, bu kıstası kamu düzeni ile ilişkilendirmekte ve kamu düzenine ilişkin konuların tahkime elverişli olmayacağını belirtmektedir (Alangoya, 1973: 73; Akıncı, 2020: 100; Kalpsüz, 2007: 118). Karşılaştırmalı Hukukta ise tahkime elverişliliğin düzenleniş şekli, toplumların değer yargıları, devletlerin tahkime yaklaşım tarzı ve devletlerin ekonomik gelişmişlik düzeyine göre devletler arasında farklılık göstermekte olup; genel olarak iki kıstasın kabul edildiği görülmektedir (Böckstiegel, 1986: 179; Huysal, 2010: 27; Poudret, Besson, 2007: 282). Bunlardan ilki, “üzerinde tasarruf edebilmek”dir. Buna örnek olarak ulusal tahkim bakımından İsviçre gösterilebilecektir (İsviçre Medeni Usul Kanunu m. 354). Son dönemlerde tahkime elverişlilik bakımından kabul edilmeye başlanan daha liberal nitelikteki ikinci kıstas ise “malvarlığına ilişkin olma”dır. Buna göre, malvarlığına ilişkin her türlü uyuşmazlığın tahkimde görülmesi mümkündür. Bu anlayışa örnek olarak Alman Hukuku gösterilebilecektir. Keza Belçika Medeni Usul Kanunu m. 1676/1 ile uluslararası tahkim bakımından İsviçre Milletlerarası Özel Hukuk Hakkında Kanun (LDIP) m. 177'de de bu kıstas kabul edilmiştir.

Biz, kanunda açıkça düzenlenmemiş olmasına rağmen tahkimin uygulama alanını “kamu düzeni” gerekçesiyle daraltılmasının, tahkime duyulan güvensizliğin bir göstergesi olduğunu düşünüyoruz (Huysal, 2010: 203). Ancak kanaatimizce, zayıf olanı koruma düşüncesiyle de olsa, kanunda açıkça düzenlenmemiş bir kavrama atıfta bulunularak tahkime elverişliliğin tartışılması hem haklı değildir; hem de karşılaştırmalı hukuktaki tahkime elverişliliğin genişletilmesi anlayışına aykırı düşmektedir. Bu nedenle, günümüzde karşılaştırmalı hukuktaki akıma uygun şekilde, Türk Hukuku'nda da “malvarlığına ilişkin olma” kıstasının kabul edilmesi uygun olacaktır (Deren-Yıldırım, 2004: 60-61).

C-) HAKEM KARARLARINA KARŞI İPTAL DAVASININ GÖZDEN GEÇİRİLMESİ

Fransız Tahkim Kanunu Tasarısı'nda, yukarıda da belirtildiği üzere, hakem kararlarına karşı başvurulacak tek hukukî çâre olarak “hakem kararının iptali yolu” belirlenmiş olup; hakem kararlarına karşı istinaf yoluna başvurulması imkânı tamamen kapatılmıştır.

Türk Hukuku'nda MTK m. 15/A ve HMK m. 439/1'de, hakem kararlarına karşı yalnızca iptal yoluna başvurulabileceği düzenlenmiştir. Böylece Türk Hukuku'nda hâlihazırda hakem kararlarına karşı istinaf veya temyiz kanun yollarına başvurulması mümkün değildir. Kanun koyucunun bu tercihi; tahkimin niteliğiyle de örtüşmektedir.

Bununla birlikte MTK m. 15/A ve HMK m. 439/6'da, iptal davasında verilecek karara karşı temyize başvurulabileceği öngörülmüştür. Ancak kanaatimizce, Türk Hukuku'nda hakem kararlarına karşı iptal sebeplerinin tahdidî şekilde sayıldıkları ve iptal davasında esasa ilişkin inceleme yapılmayacağı kabul edildiği göz önüne alındığında, temyiz incelemesinin yapılan denetimin niteliğine katkısı olmayacaktır. Aksine, iptal davasında verilen karara karşı temyiz yoluna başvurulabilmesi, hakem kararının akıbetinin belirsizliğini zaman itibariyle çok uzatacaktır. Bu nedenle kanaatimizce, tahkimde süratlilik ilkesi çerçevesinde hakem kararının denetimi sadece “iptal davası”ndan ibaret olmalı, iptal davasında verilen karara karşı temyize başvurulamamalıdır (Alangoya vd, 2006: 242).

Fransız Tahkim Kanunu Tasarısı'nda hakem kararlarına başvuru yollarından feragat edilebilmesine ilişkin düzenlemenin uygulamada yararlı olmadığı gerekçesiyle kanundan çıkarılması kararlaştırılmıştır. Türk Hukuku'nda MTK m. 15/A'da; yerleşim yerleri veya olağan oturma yerleri Türkiye dışında bulunan tarafların, tahkim anlaşmasına koyacakları açık bir beyanla veya sonradan yazılı şekilde anlaşmak suretiyle iptal davası açma hakkından tamamen feragat edebilecekleri gibi; yukarıda sayılan bir veya bir kaç sebepten dolayı iptal davası açmak hakkından da feragat edebilecekleri kabul edilmiştir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun tahkime ilişkin hükümleri arasında ise, tarafların iptal davasından feragat edip edemeyeceklerine ilişkin bir düzenleme yer almamaktadır. Bu durum karşısında; tarafların ancak hakem kararının verilmesinden sonra iptal davası açma hakkından feragat edebilecekleri, tahkim sözleşmesinde iptal davasından feragat edildiğine ilişkin hükümlerin geçersiz olacağı kabul edilmelidir (Pekcanitez, 2011: 81; Taşpınar Ayvaz, 2013: 56; Tanrıver, 2021: 475; Yeşilirmak, 2011: 131; Selçuk, 2018: 319-320). Biz, olması gereken hukuk bakımından ise, MTK m. 15/A'daki

düzenlemenin, genel olarak cesur ve isabetli olduğunu, bu nedenle de yeni bir tahkim kanunu hazırlanması durumunda, MTK m. 15/A'daki bu düzenlemenin esas alınması gerektiğini düşünmekteyiz.

Fransız Tahkim Kanunu Tasarısı'nın getirdiği en önemli yeniliklerden biri de, iptal başvurusu üzerine mahkemeye, iptal prosedürünü belirli bir süre için erteleyerek hakem veya hakem heyetine, tahkim yargılamasını yeniden başlatma ya da ileri sürülen eksiklikleri giderme imkânı tanınmasıdır. Bu düzenleme, UNCITRAL Model Kanun m. 34/4'de de yer almaktadır. Kezâ karşılaştırmalı hukukta da Belçika Medeni Usul Kanunu m. 1717/6, Danimarka Tahkim Kanunu m. 37/5, Azerbaycan Tahkim Kanunu m. 54.4, Hırvatistan Tahkim Kanunu m. 36/4, Kanada Tahkim Kanunu m. 34/4, Katar Tahkim Kanunu m. 33/5, Macaristan Tahkim Kanunu m. 47/4, Norveç Tahkim Kanunu § 44/2, Birleşik Arap Emirlikleri Tahkim Kanunu m. 54/6'da benzer düzenlemeye rastlanılmaktadır. Türk Hukuku'nda ise Milletlerarası Tahkim Kanunu il Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda bu yönde bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak modern tahkim anlayışında hakem kararının ayakta tutulması ve hakem kararının iptali ihtimalinin en aza indirgenmesi asıl olmalıdır. Bu çerçevede, Türk Hukuku'nda da iptal başvurusu üzerine mahkemeye, iptal prosedürünü belirli bir süre için erteleyerek hakem veya hakem heyetine, tahkim yargılamasını yeniden başlatma ya da ileri sürülen eksiklikleri giderme imkânı tanınması yerinde olacaktır.

SONUÇ

Fransız Hukuku'nda Mart 2025'de sunulan Fransız Tahkim Hukuku Reformuna ilişkin rapordaki en önemli yenilik, tahkime ilişkin özel bir kanun yapılmasıdır. Böylece raporda, Fransız Tahkim Kanunu Taslağı sunulmuştur. Karşılaştırmalı hukukta da çoğunlukla benimsenen yaklaşım, tahkime ilişkin düzenlemelere tek bir kanunda yer verilmesidir. Bize göre, Türk Hukuku'nda da artık bu yöntem kabul edilmeli ve tahkime ilişkin hükümlerin tek bir kanunda toplanarak "Türk Tahkim Kanunu" adıyla yeni bir kanun yapılmalıdır. Tahkime ilişkin özel bir kanun yapılması, bir yandan tahkimin özerkleşmesini sağlayacak, diğer yandan Türk Hukuku'ndaki tahkime ilişkin düzenlemelerin erişilebilirliğini ve yayılımını kolaylaştırarak Türkiye'nin dünyadaki rekabet gücünü arttıracaktır.

Türk Hukuku'nda tahkime elverişlilik kıstasının yeniden belirlenmesi gerekmektedir. Bu noktada karşılaştırmalı hukuktaki akıma uygun olarak, Türk Hukuku'nda da "malvarlığına ilişkin olma" kıstasının kabul edilmesi uygun olacaktır.

Fransız Tahkim Kanunu Tasarısı'ndan elde edilen bir çıktı da, hakem kararlarına karşı başvurulabilecek hukukî çârelerin gözden geçirilmesi ihtiyacıdır. Bu çerçevede, Türk Hukuku'nda iptal davasında verilen karara karşı temyiz yoluna başvurulabilmesi, hakem kararının akıbetinin belirsizliğini zaman itibariyle çok uzatacaktır. Bu nedenle tahkimde süratlilik ilkesi çerçevesinde iptal davasında verilen karara karşı temyize başvurulamaması gerektiğini düşünmekteyiz.

Fransız Tahkim Kanunu Tasarısı'nın getirdiği en önemli yeniliklerden biri de, iptal başvurusu üzerine mahkemeye, iptal prosedürünü belirli bir süre için erteleyerek hakem veya hakem heyetine, tahkim yargılamasını yeniden başlatma ya da ileri sürülen eksiklikleri giderme imkânı tanınmasıdır. Modern tahkim anlayışında hakem kararının ayakta tutulmasının asıl olması gerektiği karşısında, Türk Hukuku'nda da iptal başvurusu üzerine mahkemeye, iptal prosedürünü belirli bir süre için erteleyerek hakem veya hakem heyetine, tahkim yargılamasını yeniden başlatma ya da ileri sürülen eksiklikleri giderme imkânı tanınması yerinde olacaktır.

KAYNAKÇA

AKINCI, Z., 2020, Milletlerarası Tahkim, 5. Baskı, Vedat Kitapçılık, 927s.

ALANGOYA, H. Y., 1973, Medeni Usul Hukukumuzda Tahkimin Niteliği ve Denetlenmesi, İÜHF Yayınları, 246 s.

ALANGOYA, H. Y., YILDIRIM, M. K., DEREN-YILDIRIM, N., 2006, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı – Değerlendirme ve Öneriler-, İstanbul Barosu Yayınları, 248 s.

ALANGOYA, H. Y., YILDIRIM, M. K., DEREN-YILDIRIM, N., 2011, Medenî Usul Hukuku Esasları, 8. Bası, Beta Yayınları, 766 s.

ANCEL, F., CLAY, T., 2025. Rapport et propositions de reforme, La Documentation Française, 133s.

ARSLAN, R., YILMAZ, E., TAŞPINAR AYVAZ, S., HANAĞASI, E., 2021, Medeni Usul Hukuku, 7. Baskı, Yetkin Yayınları, 913 s.

BERNHEIM-VAN DE CASTEELE, Laure, 2012, Les Principes fondamentaux de l'arbitrage, Bruylant, 830 s.

BÖCKSTIEGEL, K.H., 1986, Public Policy and Arbitrability, ICCA Congress Series no: 3, ss. 177-203.

CHAINAIS, C., FERRAND, F., MAYER, L., GUINCHARD, S., 2024. Procédure civile. Droit commun et spécial du procès civil, Modes amiables de résolution des différends (MARD), 37e éd., Dalloz, 2066 s.

DEREN-YILDIRIM, N., 2004, Milletlerarası Tahkimin Esaslı Sorunları, Alkım Yayınları, 303 s.

HUYSAL, B., 2010, Milletlerarası Ticari Tahkimde Tahkime Elverişlilik, Vedat Kitapçılık, 449 s.

KALPSÜZ, T., 2007, Türkiye'de Milletlerarası Tahkim, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 172 s.

KURU, B. 2001, Hukuk Muhakemeleri Usulü, c. I-VI, Demir, 1548 s.

MERABTI, P., 2022. La notion de sentence arbitrale — Étude de droit de l'arbitrage commercial, Thèse de doctorat, 627 s.

PEKCANITEZ, H., 2007, "Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Tanıtımı", Medeni Usul ve İcra-İflas Hukukçuları Toplantısı V, TBB Yayınları, ss. 3-31.

PEKCANITEZ, H., 2011, "Yeni Hukuk Muhakemeleri Kanununun Tahkime İlişkin Hükümleri", ICC IX. Milletlerarası Tahkim Semineri, ss. 63- 93.

PEKCANITEZ, H., ATALAY, O., ÖZEKES, M., 2025. Medeni Usul Hukuku, 13. Bası, Oniki Levha Yayınları, 706 s.

PEKCANITEZ, H., YEŞİLIRMAK, A., 2025, "Tahkim", Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku, c. V, 16. Bası, Oniki Levha Yayınları, ss. 4495 – 4838.

SELÇUK, S., 2018, Hukuk Muhakemeleri Kanununa Göre Hakem Kararlarının İptali, Yetkin Yayınları, 432 s.

TANRIVER, S., 2021, Medenî Usûl Hukuku, c. II, Yetkin Yayınları, 496 s.

TAŞPINAR AYVAZ, S., 2013, “Hakem Kararlarına Karşı Kanun Yolları Konusunda HMK Hükümlerinin Uygulanması”, İç Tahkim ve Uygulamaları XLII. Çözüm Arama Konferansı, ss. 47-56.

ÜSTÜNDAĞ, S., 2000, Medeni Yargılama Hukuku, c. I-II, Nesil Matbaacılık, 1023 s.

YEŞİLIRMAK, A., 2011, Doğrudan Görüşme, Arabuluculuk, Hakem-Bilirkişilik ve Tahkim: Sorunlar ve Çözüm Önerileri (Türkiye’de Ticari Hayatın ve Yatırım Ortamının İyileştirilmesi İçin Uyuşmazlıkların Etkin Çözümünde), On İki Levha Yayıncılık, 346 s.

YILMAZ, E., 2007, “Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı Üzerine Bazı Notlar”, Medeni Usul ve İcra-İflas Hukukçuları Toplantısı-V, TBB Yayınları, ss. 169-197.